

โต้ง: หมอพื้นบ้านทวารวดีกับวิถีชีวิตสู่สาธารณสุขปัจจุบัน

Tong: The Davaravati Local Physician and the Ancient Course to
Current Public Health

สุนันตา เอ้าเจริญ

Sunanta Outchareon

โรงพยาบาลสามพราน, กระทรวงสาธารณสุข

Sam Phran Hospital, Ministry of Public Health, Thailand.

Email: superjoylr@gmail.com

Received January 14, 2020; Revised March 22, 2020; Accepted April 28, 2020

บทคัดย่อ

หมอชาวบ้าน หรือ หมอพื้นบ้านเป็นผู้ดูแลสุขภาพและรักษาโรคให้กับผู้ป่วยในท้องถิ่นนั้นๆ โดยใช้องค์ความรู้และวิถีปฏิบัติที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะ เป็นส่วนหนึ่งในวิถีการดำเนินชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในมิติที่ครอบคลุมตั้งแต่การเกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ในแต่ละท้องถิ่นที่มีคำเรียกขานหมอพื้นบ้านตามบริบทของตน เช่น ภาคเหนือ เรียกว่าหมอเมือง ภาคอีสาน เรียกว่าหมอลำผีฟ้า เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในท้องถิ่นนั้นๆ ในบทความนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอในบทบาทของโต้ง ซึ่งเป็นหมอพื้นบ้านในวิถีชีวิตชาวมอญที่เชื่อกันว่าเป็นบรรพบุรุษในสมัยทวารวดี โดยจะนำเสนอมิติที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพในบริบทงานอนามัยแม่และเด็กที่สะท้อนถึงการจัดการสาธารณสุขปัจจุบัน

คำสำคัญ: หมอพื้นบ้านทวารวดี; สาธารณสุข

Abstract

The village or local physicians are the health caretakers, who medicate local patients by applying their knowledge and practices related to the local cultures and their unique identities. It is the course of life since the past until today covering birth to the last day of life. The local physicians are differently called by each locality. For example, the northerners call them Mor Muang (City Physician). The Northeasterners call them Mor Lam Phee Fa (Song Master of Heavenly Spirits), and so on. These physicians play the leading roles in the local course of life. This article then presents Mor

Tong, a Mon local physician believing that he is their forefather during the Davaravati age and introduces the dimensions connected to the mother and child healthcare in the context of the health affairs reflecting the present public health management.

Keywords: Tong; the Davaravati Local Physician; the Ancient Course; Present Public Health

บทนำ

“ไต้ง” เป็นคำภาษามอญซึ่งหมายถึงเจ้าพิธี หรือ ผู้อำนวยพิธี ซึ่งนักแปลและอ่านจารึกมักจะใช้คำว่าคนทรงเจ้า หรือ คนเข้าผี โดยพิธีรำผี จัดขึ้นเมื่อมีคนเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือเกิดเหตุเภทภัยที่ส่งผลกระทบต่อคนในครอบครัว หรือในตระกูล โดยไปปรึกษาหมอดูแล้ว หมอดูกล่าวว่าเกิดจากการผิดผี (อะระโท โອးชิมာ, 2536) พิธีกรรมพ้อนผีมอญมีบทบาทที่สำคัญคือเป็นการปลูกฝังความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษที่สืบทอดมาจากอดีต ให้ลูกหลานมีความรัก ความศรัทธา และเคารพต่อบรรพบุรุษ สร้างความรักสามัคคี มีการสวดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ปลูกฝังค่านิยม การรักษาวลสงวนตัว และการไม่ประพฤติดี ในเรื่องชู้สาว (วิภาดา เพชรโชติ, 2555)

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ เป็นชนชาติเก่าแก่และเคยมีอารยธรรมรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแหลมอินโดจีนในอดีต จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมของมอญเริ่มต้นตั้งแต่ 41 ปีก่อนพุทธศักราช ลักษณะครอบครัวของมอญทั่วไปในอดีตนั้นมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่นิยมมีบุตรจำนวนมาก เคารพนับถือผู้อาวุโสในครอบครัว และมักนิยมแต่งงานกับคนเชื้อชาติเดียวกัน นอกเหนือจากความเชื่อในพุทธศาสนาแล้วมอญยังนับถือผี มีการแบ่งประเภทของผีที่มอญนับถือเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) ผีสิง คือ ผีไม่ดีที่นำความเจ็บป่วย อุบัติเหตุมาให้ 2) ผีบ้านผีเรือน คือ ผีที่คุ้มครองบ้านเรือน ส่วนใหญ่เป็นผีประจำตระกูล มอญมักตั้งศาลพระภูมิในบริเวณบ้าน เพื่อเป็นที่อยู่ของผีบ้านผีเรือน และ 3) ผีเจ้าพ่อและเจ้าแม่ เป็นผีบรรพบุรุษของคนในหมู่บ้าน (พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา, 2546) นอกจากนี้ชาวมอญยังเลื่อมใสเมื่อมีพิธีกรรมต่างๆ สำหรับประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่มอญปฏิบัติสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การแต่งกาย และประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล (ประนอม เคียนทอง, 2536)

หลักฐานจากจารึกภาษามอญที่เก่าที่สุดในสมัยทวารวดีหลักหนึ่งที่ถูกพูดถึงกันมาก ก็คือ จารึกวัดโพธิ์ร้าง จังหวัดนครปฐม มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 12 เจริญรุ่งเรืองขึ้นในบริเวณภาคกลางของประเทศไทย เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 สันนิษฐานว่า อาจอยู่ที่นครปฐม ราชบุรี หรือสุพรรณบุรี เพราะทั้ง 3 แห่งนี้มีร่องรอย เมืองโบราณ ศิลปวัตถุ และโบราณสถานแบบทวารวดี (สฤณีพงศ์ ขุนทรง, 2561) เป็นดินแดนที่มีความสำคัญต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนถึงวิถีปฏิบัติตน การดูแลตนเอง หรือ มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยการดำเนินชีวิต มี 2 สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับมอญ คือ “เสาหงส์” และ “ไต้ง” คำในจารึกระบุว่า“บริเวณอารามที่มีเนื้อที่ดิน จำนวน 170 มีแนวต้นมะพร้าวเป็น

เครื่องหมายเขตของอาราม พร้อมด้วยเสาหงส์ 1 ต้น ภาชนะอาบเงิน พระพุทธรูป และวิหาร ได้เกิดขึ้นจากการกระทำของโด่งทั้งสอง” “เสาหงส์” เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของวัดมอญในพุทธศาสนา และคติการสร้างเสาหงส์ก็ยังคงอยู่สืบต่อมาตราบนานทุกวันนี้ นอกจากนี้แล้วข้อความในจารึกยังสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานทางคติความเชื่ออย่างใหม่ที่แพร่เข้ามานั้น คือ พระพุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนในท้องถิ่นนั้นคือความเชื่อเรื่อง “ผี” ในจารึกวัดโพธิ์ร้างได้กล่าวถึง “โด่ง” ที่เกี่ยวข้องกับวิถีของชาวมอญ

ดังนั้น บทความนี้จะนำเสนอประเด็นได้แก่ ความสำคัญของโด่ง โด่งกับการสาธารณสุขปัจจุบัน อิทธิพลของโด่งในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก และการวิเคราะห์อิทธิพลของโด่งที่มีผลต่อการสาธารณสุขปัจจุบันในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก เพื่อเป็นแนวทางและแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าต่อไป

ความสำคัญของหมอพื้นบ้านทวารวดี

ในอดีตการแพทย์ยังไม่เจริญมากนักเมื่อเจ็บป่วยชาวบ้านก็ต้องพึ่งพาอาศัยหมอพื้นบ้านซึ่งศึกษาเรียนรู้การรักษาโรคภัยจากบรรพบุรุษ ซึ่งอาจได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาด้วยวาจา หรือจากที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรโดยจารึกบนแผ่นหินสมุดข่อย ใบลาน บันทึกในรูปของจิตรกรรมฝาผนัง หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ กว่าที่จะออกมาเป็นตำราให้คนรุ่นหลังได้ใช้นั้นต้องใช้เวลานับพันปี ค้นคว้าวิจัยตามธรรมชาติโดยอาศัยการสังเกต การลองผิดลองถูก มีการปฏิบัติซ้ำแล้วซ้ำอีก สังเกตความรู้ด้วยประสบการณ์ตรง จนกระทั่งเขียนออกมาเป็นตำราให้คนรุ่นหลังได้ใช้สืบต่อกันมา นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและเทคโนโลยีท้องถิ่นที่มีคุณค่ายิ่ง (ภัทรธิดา ผลงาม, 2561) หลังจากนั้นมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกระแสโลกอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม รวมทั้งรูปแบบและระบบโครงสร้างของสังคมส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนจากวิถีชีวิตการพึ่งตนเองและภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่ความสะดวกสบายทางตะวันตกและห่างเหินจากวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนที่ปฏิบัติกันสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน การแพทย์ตะวันตกมีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพของประชาชนมากขึ้น ทำให้การแพทย์พื้นบ้านขาดการพัฒนาและสืบสานองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่างจากประเทศจีน อินเดียที่พัฒนาคู่ขนานการแพทย์พื้นบ้านกับการแพทย์แผนตะวันตก (วิชัย โชควิวัฒน์, 2546)

ชนชาติมอญมีการนับถือผีสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แบ่งแยกผีตามตระกูล ซึ่งแต่ละตระกูลจะมีการนับถือผีที่แตกต่างกัน ผีบรรพบุรุษเป็นที่พึ่งทางใจและมีบทบาทในระดับเครือญาติ ที่เป็นตระกูลเดียวกัน ชาวมอญเชื่อว่าถ้าผู้ใดทำผิดกฎข้อห้าม ถ้าผู้ใด ผ่าฝืนจะทำให้เกิดเหตุเภทภัยกับเจ้าบ้านหรือคนในตระกูล กฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติ ชาวมอญจึงยึดถืออย่างเคร่งครัด จะเกรงกลัวต่อการทำผิดกฎหรือละเมิดกฎโดยพลการ พิธีกรรมการรำผี จะเกิดจากคนในตระกูลทำผิดกฎ จึงจัดวิธีแก้ด้วยการรำผี การรำผีเป็นงานที่ต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมและมีขั้นตอนในการทำพิธีกรรมการรำผีอย่างละเอียด พิธีกรรมการรำผีนี้เป็นความเชื่อของชาวมอญมาตั้งแต่โบราณกาลและเป็นพิธีความเป็นอยู่ของชาวมอญ

และพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตายเมื่อทำพิธีกรรมการรำผีแล้ว สิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับคนในตระกูลก็จะหมดไป

การนับถือผีของชนชาวมอญมีการเล่าถึงตำนานที่ทำให้เกิดระบบความเชื่อดังกล่าวไว้ว่า สิบมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลครั้งนั้นมีเศรษฐีผู้หนึ่งมีภรรยา 2 คน ต่อมาเมียหลวงฆ่าลูกของเมียน้อยตายเพราะความริษยาทั้งสองคนเมื่อตายไปแล้วก็ยังมีความอาฆาตพยาบาทจองเวรกันและกัน และกินลูกของอีกฝ่ายหนึ่งสลักกันไปคนละชาติจนในที่สุดฝ่ายหนึ่งได้เกิดเป็นผีและอีกฝ่ายได้เกิดเป็นมนุษย์ ฝ่ายที่เกิดเป็นผีได้ไล่ตามมนุษย์เพื่อที่จะกินลูกมนุษย์ ฝ่ายมนุษย์ได้หนีไปพึ่งพระพุทธเจ้าขณะที่ประทับอยู่ ณ เวฬุวันมหาวิหาร พระองค์ทรงทราบถึงความเป็นไป จึงโปรดเทศนานางผีให้เห็นโทษของการจองเวร นางมนุษย์และนางผีจึงได้ระงับเวรต่อกัน ต่อมานางผีได้ไปอยู่กับมนุษย์ ได้ช่วยเหลือแนะนำนางมนุษย์ให้ทำงานได้ผลดีจนเกิดโภคทรัพย์ มั่งคั่ง รวมทั้งชาวเมืองก็ได้รับความช่วยเหลือด้วยเช่นกัน จึงเป็นมูลเหตุแห่งการนับถือผีมาจนถึงปัจจุบัน (พิมพ์เพ็ญแข วรณบ้าน, 2549)

การถ่ายทอดพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญนั้นมีลักษณะที่เป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการได้รับการถ่ายทอดโดยไม่มีการรำเรียนเป็นกิจจะลักษณะ แต่เป็นการถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งการเรียนรู้มี 3 รูปแบบ คือ การกำหนดจากการบอกเล่า การถ่ายทอดโดยการเห็นจากพิธีกรรมจริง และการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริงล้วนแต่มีความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ (พิมพ์เพ็ญแข วรณบ้าน, 2549; เฉลิพล โลหะมาตย์, 2551) พิธีกรรมรำผีมอญเป็นการถวายเครื่องเช่นต่อบรรพบุรุษพร้อมทั้งการรำรำ พิธีรำผีจะจัดขึ้นเนื่องจากการกระทำผิดกฎข้อห้าม ชาวมอญเรียกว่า “ผิดผี” หรือมีการบนบานสานกล่าวไว้กับบรรพบุรุษ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 พิธีกรรมรำผีมอญ การถวายเครื่องเช่นต่อบรรพบุรุษพร้อมทั้งการรำรำ

จากแผนภาพแผนภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า รำผีมอญเป็นพิธีกรรมของชาวมอญที่จัดขึ้นจากระบบความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ การจัดพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องจัดขึ้นเมื่อบุคคลในตระกูลหรือสายตระกูลตามนามสกุลของตนเกิดเหตุบางประการ เช่น อาการเจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ การขอขมา

เมื่อกระทำผิดข้อปฏิบัติที่ยึดถือกันมา ทั้งนี้ในการจัดพิธีกรรมยังเป็นการแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษเป็นการช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้กับลูกหลาน เป็นโอกาสในการพบปะและร่วมทำกิจกรรมในสายตระกูลนั้นๆ ในปัจจุบันการจัดพิธีกรรมรำผีค่อนข้างน้อยลงเนื่องจากขั้นตอนที่มีความละเอียด ต้องมีการศึกษาตัววันในการจัดที่เหมาะสม การจัดเตรียมสถานที่ สิ่งของเครื่องใช้และเครื่องสังเวยมีความยุ่งยากและที่สำคัญสถานที่ในการจัดและค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีกรรมในแต่ละครั้งจะต้องใช้เงินจำนวนมากและไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจรอบค้วในยุคปัจจุบัน จึงทำให้พิธีกรรมรำผีของชนชาวมอญค่อยๆ จางหายไปจากระบบการดำเนินชีวิตในสังคม (สุชีรา อินทโชติ, 2558)

สรุปได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีเอกลักษณ์ที่เด่นชัดเกี่ยวกับประเพณีนับถือผี ครอบครัววิถีชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนตาย เมื่อมีการผิดผีเกิดขึ้น จะมีวิธีแก้โดยการจัดพิธีกรรมการรำผี ผ่านร่างทรงหรือโด่ง ดังนั้นโด่งหรือร่างทรงจะเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีประจำตระกูลหรือในสังคมนั้นๆ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เพราะสมาชิกจะเชื่อฟังสารต่างๆ ทั้งข้อห้ามและคำแนะนำของผีผ่านร่างทรง และยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ร่างทรงจึงเปรียบเป็นเพียงสำคัญในกลไกการปกครองให้เกิดความสงบสุขในสังคม

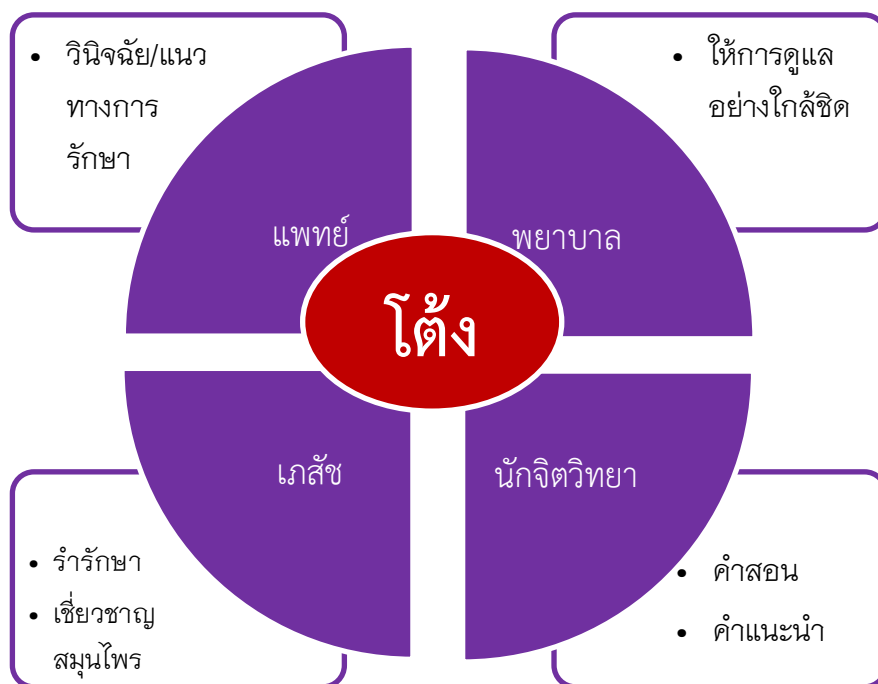
โต้งกับการสาธารณสุขปัจจุบัน

คำว่า สุขภาพ ตาม พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ หมายถึง “ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล” ยุทธศาสตร์ของกระทรวงสาธารณสุขปี 63 เน้นสุขภาพเชิงรุกกล่าวคือ เน้นการดูแลสุขภาพแบบใกล้บ้านใกล้ใจ เน้นประชาชนมีสุขภาพดีอยู่ที่บ้านลดอัตราการเข้ารับการรักษารักษาในโรงพยาบาล โดยมี ทีมหมอครอบครัว ประกอบด้วย สหวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ เภสัช นักจิตวิทยา นักกายภาพ อสม. ประจำครอบครัว เป็นต้น การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม มีอยู่ด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพทางกาย คือ การไม่มีโรคภัยไข้เจ็บทางกาย เช่น ไม่มีไข้ ปวดหัว ตัวร้อน ไม่มีโรคยอดนิยมต่าง ๆ ใน ได้แก่ โรคอ้วน โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไขมันในเลือดสูง เป็นต้น ด้านสุขภาพทางจิต คือ การไม่มีโรคภัยทางจิตใจ เช่น ไม่มีภาวะซึมเศร้า ภาวะวิตกกังวล โรคจิตเภท เป็นต้น ด้านสุขภาพทางปัญญา คือ ความรู้เท่าทัน แยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม การฝึกให้มีสุขภาพทางปัญญานั้น วิธีง่าย ๆ ทางหนึ่งก็คือ การฝึกปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่เรานับถือตนเอง ด้านสุขภาพทางสังคม มีคนกล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ย่อมไม่อาจอยู่ตามลำพังได้” เริ่มจากหน่วยเล็กสุด คือ ต้องมี ครอบครัวที่ดี รักใคร่เอาใจใส่ดูแลกัน อยู่อาศัยในชุมชน หมู่บ้านที่ดี มีอัธยาศัยที่ดี เกื้อกูลกัน จนถึงปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และเป็นพลเมืองของโลก

หมอพื้นบ้านว่าเป็นชาวบ้านที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนซึ่งให้บริการบำบัดรักษาความเจ็บป่วย อาศัยความรู้ ด้านการแพทย์พื้นบ้านที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อของชาวบ้าน หมอพื้นบ้าน เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งพัฒนาขึ้นตามปัจจัย

เฉพาะที่แตกต่างกัน (โอภาส ชามะรัตน์, 2545) เป็นประสบการณ์ที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ได้มีการจดบันทึกไว้เป็น “ตำรา” ต่าง ๆ มากมาย มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนจนกระทั่งปัจจุบันรูปแบบการรักษาได้กลายเป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่างความเชื่อแบบแผนโบราณกับแผนสมัยใหม่ (อาพันธ์ กาญจนพันธุ์ และคณะ, 2530) เมื่อวิวัฒนาการสมัยใหม่เข้ามาจึงมีการประสานความร่วมมือในการดูแลสุขภาพ ดังแผนภาพที่ 2

พันธกิจของทีมหมอครอบครัว	พันธกิจของโต้ง
• ดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษาประจําญาติมิตร ทุกครอบครัว • มีการดูแลร่วมกันถึงบ้าน และหน่วยบริการอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง	เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเพียงคนเดียวของชุมชนนั้นๆ มีอิทธิพลแบบเบ็ดเสร็จครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านสาธารณสุขและการปกครอง ตั้งแต่แรกเกิดจนวาระสุดท้ายของชีวิต

แผนภาพที่ 2 การบูรณาการความร่วมมือกับการสาธารณสุขปัจจุบัน

อิทธิพลของโถงในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก

โถง หรือ หมอพื้นบ้านทวารวดี เป็นชาวบ้านที่ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนซึ่งให้บริการบำบัดรักษาความเจ็บป่วย อาศัยความรู้ ด้านการแพทย์พื้นบ้านที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยผสมผสานวัฒนธรรมความเชื่อของชาวบ้าน และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชน ดังต่อไปนี้

1) อิทธิพลต่อการตั้งครรภ์

หญิงมีครรภ์ต้องทำงานเหมือนคนปกติ เพราะเชื่อว่าทำให้ท้องหลวมและไม่ให้ทารกในครรภ์ตัวโตจนเกินไป ไปดูคนอื่นคลอดไม่ได้ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เขาคลอดไม่ได้ ห้ามหญิงมีครรภ์ไปเผาศพหรือไปเยี่ยมคนป่วยหนัก ในเวลาที่พระสงฆ์ทำสังฆกรรมสวดญัตติ ห้ามหญิงมีครรภ์เข้าไปในเขตพิธีมณฑลเพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก ห้ามตกปลา ฆ่าสัตว์ ฆ่าตัว เท็จ ห้ามหญิงมีครรภ์อาบน้ำในเวลากลางคืน และสามีสั่งไปตัดฟันไว้ให้ภรรยาอยู่ไฟหลังคลอด คนอื่นจะตัดแทนไม่ได้ โดยจะต้องตัดในเดือนที่ 7 และ 8 เท่านั้น และกองฟืนที่ตั้งสุ่มไว้ต้องเอาหนามไฟหรือหนามพุทรามาวางไว้ เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผี (ประนอม เคียนทอง, 2536) อย่ายกวัตถุสิ่งของที่แข็งแรงมาก อย่าทำการงานที่ต้องออกแรงจนสุดกำลัง กินอาหารที่ควรกิน จดเว้นอาหารที่มีรสเผ็ด อาหารที่แข็งกระด้างย่อยยาก ให้ไปกราบไหว้ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติผู้ใหญ่ ให้ทำการใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ที่มาบิณฑบาตทุกเช้า ให้ออกกำลังดื่มน้ำถวายพระภิกษุตอนเย็น ให้ไปกราบไหว้หมอดำแยประจําตนและผีบ้านผีเรือน ห้ามส่งศพออกไปป่าช้า ห้ามยกหีบศพ ห้ามไม่ให้ยกถาดเครื่องศพ การสนทนาปราศรัย ต้องสุภาพอ่อนหวาน กิริยามารยาทเรียบร้อย ต้องกราบไหว้สามิตนก่อนนอนเสมอ (จวน เครือวิชฌยาจารย์, 2548)

2) อิทธิพลต่อการคลอด

ในห้องคลอดต้องล้อมด้วยสายสิญจน์ แขนงผ้าประเจียดเลขยันต์ไว้ทุกทิศ เวลาจะคลอดต้องหาทิศและตอนเจ็บท้องคนเฒ่าคนแก่หรือหมอดำแยจะจุดธูปเทียนเพื่อให้คลอดลูกได้สะดวก เมื่อเด็กคลอดออกมาหมอดำแยจะคว่ำอวัยวะสืบพันธุ์เด็กไว้ เพราะเชื่อว่าจะไม่พิกลพิการ สำหรับการตัดสายสะดือหมอจะใช้ด้ายผูกสายสะดือไว้แล้ว เอาผิวไม้รวกตัด นอกจากนี้ หมอยังอุ้มเด็กลงกระดัง ถ้าเด็กเป็นผู้ชายจะวางสมุดดินสอไว้ข้างตัว ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะวางเข็มและด้ายแทน พร้อมทั้งใส่มะพร้าวห้าวขนาดใหญ่และกล้วยน้ำว้าไว้ที่หัวนอนเด็ก เพราะเชื่อว่าจะช่วยปกป้องเด็ก ส่วนสายสะดือที่ตัดแล้ว ต้องล้างให้สะอาดเพราะเชื่อว่าป้องกันโรคให้แก่เด็ก จากนั้นบรรจุลงหม้อดินเผาแล้วเอาเกลือปนกันแล้วเอาไปฝังไว้ใต้บันไดหน้าเรือนเพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกไม่ห่างไกลบ้านเมื่อโตขึ้น (ประนอม เคียนทอง, 2536)

3) อิทธิพลต่อการดูแลหลังคลอด

ด้านมารดา หลักๆ แล้วหลังคลอดจะเน้นเรื่องการอยู่ไฟ ขั้นตอนกระบวนการอาจมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันในแต่ละท้องที่ แต่มีวัตถุประสงค์หลักเดียวกันคือ เพื่อให้มดลูกเข้าอู่ เพื่อบำรุงสุขภาพให้แข็งแรงฟื้นคืนตัวจากการคลอดเร็วขึ้นดังปรากฏในงานวิจัยของ จวน เครือวิชฌยาจารย์ (2548) ดังนี้

เมื่อหญิงตั้งครรภ์คลอดทารกแล้วหมอดำยาต้องรีบอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดปราศจากกลิ่นคาวต่างๆ เอาผ้าพันหน้าท้องหลายๆ ชั้น ให้ขึ้นบนเตียงหน้าไฟทันที ก่อไฟให้เกิดความร้อนพอทนได้ เพื่อให้มดลูกเข้าที่ ส่วนการศึกษาของประนอม เคียนทองจะมีรายละเอียดเพิ่มเติมบางอย่างเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของญาติ และความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนวันที่อยู่ไฟ เช่น ห้ามหญิงที่อยู่ไฟดื่มหรืออาบน้ำเย็นโดยเด็ดขาด ห้ามคนไปเยี่ยมผู้อยู่ไฟกล่าวถึงเรื่องไม่เป็นมงคล เพราะจะทำให้ผู้อยู่ไฟเสียขวัญ ต้องเข้ากระโจมเพื่อบำรุงผิว สำหรับจำนวนวันที่อยู่ไฟจะต้องเป็นวันดี เพราะถือคติว่าอยู่ในวันคู่ลูกถี่ อยู่วันคี่ลูกห่าง เมื่อออกไฟต้องทำบัตรพลีเพื่อปัดเสนียดจัญไร (ประนอม เคียนทอง, 2536)

ด้านลูก จะเป็นเน้นการทำความสะอาดเพื่อฆ่าเชื้อหลังสะดือหลุด การดูแลข้าวของเครื่องใช้ของทารก (ผ้าอ้อม) และพิธีกรรมการโกนผมไฟ ดังปรากฏในงานวิจัยของประนอม เคียนทอง ความว่า เมื่อสะดือเด็กหลุดแม่เด็กจะเอาใบพลูสดลนไฟ แล้วทาที่ท้องเด็ก นวดด้วยใบพลู และเอามะกรูดลนไฟคลีงท้องเด็กเพื่อให้ท้องหนาเหมือนผลมะกรูด และเอาพริกไทย ดินสอพองเผาและพิมเสนบดรวมกัน แล้วโรยตัวเพื่อสมานแผล ห้ามทิ้งผ้าอ้อมเพราะจะทำให้เด็กร้องไห้ อย่าให้ผ้าอ้อมตagn้ำค้าง เพราะจะทำให้เด็กเป็นหวัดเมื่อเด็กอายุครบเดือนจำทำพิธีทำขวัญเดือนและโกนจุก และตั้งชื่อให้ (ประนอม เคียนทอง, 2536) ส่วนการศึกษาของจวน เครือวิชฌยาจารย์ จะเน้นถึงรายละเอียดของการจัดพิธีกรรมโกนผมไฟ ประเพณีการโกนผมไฟถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติของมอญและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่คนมอญถือปฏิบัติ โดยกำหนดวันเดือนปีโกนผมไฟ ที่นิยมกันมากคือ เดือน 4,5,6 และ 12 ซึ่งการโกนผมไฟทำได้ 2 แบบ 1) แบบประหยัด สำหรับครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดี 2) แบบการจัดใหญ่ โดยมากเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี โดยตอนแรกเชิญญาติผู้ใหญ่มาร่วมงานเพื่อช่วยกันเตรียมของกินของใช้ วันงาน เช้าวันงานก็นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ที่มามีที่บ้าน เพื่อเจริญพุทธมนต์ภายในวงสายสิญจน์ และให้พระภิกษุที่เป็นประธานถือกรรไกรตัดผมเด็กให้เป็นพิธี ข้อสำคัญคือต้องโกนผมก่อนเวลาเที่ยงวันเสมอ (จวน เครือวิชฌยาจารย์, 2548)

สามารถสรุปได้ว่า ได้ังจะมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตในกระบวนการกระบวนการต่างๆ ในการกำเนิดชีวิตบุคคลหนึ่ง จึงเป็นสะท้อนได้ว่า แม้จะมีกระบวนการแพทย์ที่ทันสมัย แต่ประชาชนที่ยึดถือกับวิถีปฏิบัติมาสู่ยุคปัจจุบัน และได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการดูแลแม่และเด็กที่ดีต่อไป

วิเคราะห์อิทธิพลของได้ังที่มีผลต่อการสาธารณสุขปัจจุบันในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก

การเกิดและมีชีวิตอยู่รอด นับเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญของการทำงานด้านสาธารณสุข ดังนั้นงานอนามัยแม่และเด็กจึงเป็นตัวบ่งชี้สภาวะสุขภาพที่มักถูกหยิบยกขึ้นเป็นตัวสะท้อนการพัฒนาด้านสุขภาพของประเทศอยู่เสมอ เพราะส่วนหนึ่ง การเสียชีวิตของแม่ที่คลอดบุตรเป็นตัวบ่งบอกความเป็นอยู่ของผู้หญิงและการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ รวมถึงความเพียงพอของสถานบริการด้านสุขภาพด้วย สามารถวิเคราะห์อิทธิพลที่ส่งผล ดังนี้

1) ด้านสุขภาพทางกาย

การตั้งครรภ์ไม่ถือเป็นสภาวะการเจ็บป่วย ดังนั้นหญิงตั้งครรภ์จึงไม่ใช่ผู้ป่วยสามารถทำกิจวัตรได้ เช่นคนอื่นทั่วไป คำแนะนำของโด้งที่แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ต้องทำงานเหมือนคนปกติ สอดคล้องกับ ปัจจุบันสติแพทย์แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์ออกกำลังกายเบาๆ เช่น โยคะระหว่างตั้งครรภ์เพื่อเป็นการเตรียมกล้ามเนื้อให้แข็งแรง เพราะระยะการคลอด เป็นช่วงที่ต้องใช้พลังงานสูงมาก ทั้งเจ็บครรภ์ยาวนาน การออกแรงเบ่งคลอด และการสูญเสียเลือดจากการคลอด ดังนั้นการเตรียมร่างกายให้แข็งแรงส่งผลต่อการฟื้นตัวของแม่หลังคลอดได้รวดเร็ว การที่ห้ามหญิงที่กำลังอยู่ไฟดื่มน้ำเย็นและห้ามอาบน้ำเย็นนั้น อธิบายเหตุผลทางการแพทย์ปัจจุบันได้ว่า การอยู่ไฟคือการดำรงอยู่ในสภาวะอากาศที่ร้อนการอาบน้ำเย็นอาจทำให้ร่างกายปรับอุณหภูมิไม่ทัน ส่งผลให้เจ็บป่วยได้

2) ด้านสุขภาพทางจิต

ทารกในครรภ์ซึมซับทุกสภาวะอารมณ์ของมารดา และสะท้อนออกมาทางพฤติกรรมของทารกหลังคลอด ดังนั้นมารดาระหว่างตั้งครรภ์จำเป็นต้องรักษาสภาวะอารมณ์ให้อยู่ในแดนบวก รู้เท่าทันอารมณ์เมื่อเกิดโทสะ และหลีกเลี่ยงจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเศร้าหมอง อย่างเช่นข้อห้ามของโด้ง ที่ห้ามหญิงมีครรภ์ไปงานศพหรือเยี่ยมผู้ป่วยหนัก เพราะสถานการณ์เหล่านี้จะไปด้วยบรรยากาศเศร้าหมอง รวมถึงข้อห้ามไปดูคนอื่นคลอดลูก เพราะสถานการณ์การคลอด เต็มไปด้วยความตึงเครียด วุ่นวาย และภาพที่ไม่น่าดูทั้งการสูญเสียเลือด รวมถึงสภาพทารกแรกคลอดที่เปราะบางไปด้วยเลือดน้ำคร่ำ ซึ่งภาพเหล่านี้ติดตา หวาดกลัวจนอาจนำไปสู่ภาวะวิตกกังวล ดังนั้นข้อห้ามของโด้งจึงเป็นกุศโลบายช่วยให้หญิงมีครรภ์หลีกเลี่ยงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดอารมณ์ทางด้านลบอย่างแยบยล

3) ด้านสุขภาพทางปัญญา

การมีสุขภาพดีทางปัญญาคือ การมีความรู้เท่าทัน แยกแยะได้ในเหตุผลแห่งความดี ความชั่ว ซึ่งนำไปสู่ความมีจิตอันดีงาม ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่ควรมีทุกคน ระหว่างตั้งครรภ์ฮอร์โมนบางตัวส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์มีอารมณ์ที่อ่อนไหว ข้อห้ามของโด้ง ที่ห้ามหญิงมีครรภ์ฆ่าสัตว์ ห้ามกล่าวเท็จ จะเห็นได้ว่า นี่เป็นส่วนหนึ่งในหลักธรรมศีล 5 เป็นการส่งมอบปัญญาเพื่อนำไปสู่จิตใจอันดีงามอย่างแยบยล ถ้าเด็กเป็นผู้ชายจะวางสมุดดินสอไว้ข้างตัว ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะวางเข็มและด้ายแทน เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ให้รับรู้เพศเด็กอย่างชัดเจนได้ในระยะไกล ซึ่งปัจจุบันตามโรงพยาบาลต่าง ๆ นิยมใช้สัญลักษณ์แถบสีที่ป้ายชื่อเด็ก ทารกเพศหญิงสีของแถบป้ายชื่อจะใช้สีชมพู เด็กชายจะใช้สีฟ้า

4) ด้านสุขภาพทางสังคม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมย่อมไม่อาจอยู่ตามลำพังได้ หน่วยเล็กสุดของสังคม คือ ครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัว มีการใส่ใจกันและกัน ส่งผลให้เกิดความอบอุ่นใจแก่สมาชิก การที่โด้งแนะนำว่า ต้องให้สามีเท่านั้น ที่เป็นผู้หาพินมาให้ภรรยาอยู่ไฟหลังคลอดและต้องเตรียมในช่วงการตั้งครรภ์เดือนที่ 7 เดือนที่ 8 และกองฟืนที่ตักสุ่มไว้ต้องเอาหนามไม้หรือหนามพุทรามาวางไว้ เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผี นัย

ยะแฝงของข้อปฏิบัตินี้คือ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจที่อบอุ่นให้กับภรรยา ส่วนต้องเตรียมการเมื่ออายุครรภ์ 7-8 เดือน เพราะเป็นช่วงใกล้คลอด ฟันจึงยังอยู่ในสภาพดี การเอาหนามไฟหรือหนามพุทรามาสุมไว้ ก็เพื่อเป็นการป้องกันการรื้อทำลายจากสัตว์เลื้อย และป้องกันสัตว์อื่นมาทำรังอาศัย กรณีที่พระสงฆ์กำลังทำสังฆกรรมสวดมนต์ ห้ามหญิงมีครรภ์เข้าไปในเขตพิธีมณฑลเพราะเชื่อว่าจะทำให้คลอดยาก นัยยะแฝงน่าจะเป็นการป้องกันการความไม่สงบ หากเกิดการคลอดที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้นท่ามกลางพิธี สามารถอธิบายได้ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 อิทธิพลของโด่งที่มีผลต่อการสาธารณสุขปัจจุบันในบริบทงานอนามัยแม่และเด็ก

สรุป

โต้แย้งเปรียบเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณแบบเบ็ดเสร็จของชุมชนนั้น มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกระทำ การใดๆ ครอบคลุมทุกประเด็นของวิถีชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนตาย โดยร่างทรงจะเป็นผู้สูงอายุซึ่งส่วนมากมัก เป็นผู้ชายและสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพื่อเป็นคนกลาง เป็นผู้นำสารของ ผีบรรพบุรุษ ผีแถน ผ่าน ทางร่างทรงมาสื่อสารกับสมาชิกผ่านพิธีการรำผี ซึ่งจัดขึ้นเมื่อเกิดเภทภัยในชุมชนหรือในตระกูล เช่นการ เจ็บป่วยแบบเรื้อรัง รักษาด้วยวิธีการต่างๆแล้วไม่หาย ข้อวินิจฉัยสาเหตุการเจ็บป่วยมักเกิดจากการผิดผีใน เรื่องต่างๆ โต้งก็จะรักษาแก้เคล็ด รวมทั้งคำแนะนำในการปฏิบัติตนของสมาชิก เพื่อความสงบสุขใน ชุมชน และอีกนัยยะของการรำผีคือ การเสริมสร้างความสามัคคีแก่สมาชิกในชุมชน ผ่านการ กำหนดจัดรำ ในช่วงเทศกาลต่างๆ ดังนั้นโต้งหรือร่างทรงจะเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องมีประจำตระกูลหรือในสังคมนั้นๆ เป็น ผู้นำทางจิตวิญญาณ เพราะสมาชิกจะเชื่อฟังสารต่างๆทั้งข้อห้ามและคำแนะนำของผีผ่านร่างทรง และ ยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ร่างทรงจึงเปรียบเป็นเพียงสำคัญในกลไกการปกครองให้เกิดความสงบสุขใน สังคม

เอกสารอ้างอิง

- จวน เครือวิชฌยาจารย์. (2548). *ประเพณีมอญที่สำคัญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา สิรินคร.
- เฉลิมพล โลหะมาตย์. (2551). *ดนตรีประกอบพิธีกรรมรำผีมอญ ของหมู่บ้านบางกระดี่ แขวงแสมดำ เขต บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประนอม เคียนทอง. (2536). *ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญบ้านพระเพลิง ตำบลนกออก อำเภอบัก ชงชัย จังหวัดนครราชสีมา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา. (2546). *เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาว มอญ: ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์เพ็ญแข วรณบ้าน. (2549). *การศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการรำผีของชาวมอญ: กรณีศึกษา ชุมชนมอญบางกระดี่*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทรธิดา ผลงาม. (2561). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษา สุขภาพ ในชุมชนจังหวัดเลย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 26(52), 1-27.
- วิชัย โชควิวัฒน์. (2546). *นโยบายและทิศทางการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของ ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวง สาธารณสุข.

วิภาดา เพชรโชติ. (2555). พ้องพืชมอญของชาวมอญบ้านหนองดู่และบ้านบ่อควา ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอบ้านแพง จังหวัดลำพูน. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 13(2), 35-42.

สฤณีพงศ์ ขุนทรง. (2561). *เปิดประตูสู่ทวารวดี*. นครปฐม: มิตรเจริญการพิมพ์.

สุชีรา อินทโชติ. (2558). คตินิยมรำผีมอญในประเทศไทย. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*, 2(2), 74-94.

อะระโท โอชิมา. (2536). *ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทยกรณีศึกษาในเขต อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ. (2530). *พิธีกรรมและความเชื่อล้านนา: การผลิตใหม่ของอำนาจทางศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.